

Summary
N.M.Zotkina

Peculiarities of Formation of the Processes of Thinking of Children with Different Forms of Enzymopathies

The problem observed is of current importance nowadays and acquires great medico-social and psycho-pedagogical significance. The author accents attention on peculiarities of forming thinking processes of children with different enzymopathies, explains causes of disease. According to the educational experiment it reveals intellectual potential as a basis which fundamentally widens possibilities of psycho-pedagogical correction and improves quality of children's life.

Key-words: *enzymopathy, diet therapy, thinking processes, medical-genetic, medical-social importance, psychological-pedagogical correction.*

Дата надходження статті:

„29” грудня 2008 р.

УДК 37.064.1

Н.В.КАЗАКОВА,
кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)

Удосконалення взаємодії вчителя початкових класів і батьків шляхом використання інтерактивних форм роботи

На основі аналізу науково-педагогічної літератури в статті розглядається актуальна проблема взаємодії вчителя початкових класів і батьків. Одним із шляхів удосконалення цієї взаємодії визначено використання інтерактивних форм роботи з батьками молодших школярів. Розкрито сутність взаємодії вчителя початкових класів і батьків. Визначено педагогічні умови використання інтерактивних форм роботи з батьками.

Ключові поняття: *взаємодія вчителя початкових класів і батьків; інтерактивні форми роботи; педагогічні умови використання інтерактивних форм роботи з батьками.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Соціально-економічні зміни, які відбуваються у житті нашої країни, потребують термінового перегляду звичних поглядів, установок не лише в області виховання підростаючого покоління, а й у взаємовідносинах усіх ланок системи соціального розвитку особистості. Насамперед, це стосується взаємодії школи і сім'ї, оскільки у сучасних умовах розходження між сім'єю і школою посилюється. У сім'ї йде переорієнтація на інші цінності, діти включаються у ринкові відносини, і нові ідеологічні установки часто призводять до конфліктів у стосунках батьків і дітей. Школа ж продовжує захищати ідеали добра і безкорисливості, чесності і милосердя. Її мета і зміст завжди будувалися на вічних духовних істинах, якими живе людство. Ця обставина ще більше підкреслює необхідність перегляду існуючих стосунків батьків і учителів початкових класів.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблема взаємодії учителя початкових класів і батьків до 80-х років лишалася мало дослідженою вітчизняними та зарубіжними науковцями, а в останні роки визначилася як одна з найбільш актуальних, особливо в ході реформування початкової школи: новий зміст програм орієнтується на діалогічну взаємодію всіх учасників навчально-виховного, але відсутнє наукове обґрунтування напрямків організації взаємодії. Це зумовлює потребу у виявленні, науковій розробці та апробації ефективних способів організації взаємодії вчителя початкових класів й батьків у навчально-виховному процесі. Розв'язання цієї проблеми започатковано дослідниками країн СНД (Ш.Амонашвілі, В.Виноградов, В.Чередов, Г.Цукерман) та вітчизняними науковцями (Т.Башинська, О.Кіліченко, В.Міляева, О.Савченко, В.Тименко).

Аналіз психолого-педагогічної літератури переконує, що досліджуються окремі способи чи прийоми взаємодії вчителя й батьків, проте недостатньо розкриваються теоретичні основи взаємодії учителя початкових класів і батьків молодших школярів, що підсилює її актуальність.

Формулювання цілей статті... Метою статті є висвітлення сутності взаємодії учителя і батьків молодших школярів та визначення педагогічних умов використання інтерактивних форм роботи учителя з батьками.

Виклад основного матеріалу... Традиційний підхід до виховання підростаючих поколінь через систему взаємовідносин, спільних зусиль школи і сім'ї та педагогічного керівництва сімейним вихованням є надзвичайно малоефективним. Причинами такого стану є: зникнення або надзвичайно мала увага у відносинах між сім'єю і школою до особистості учня; недостатнє вивчення сім'ї як фактора формування особистості, психолого-педагогічних умов родинного виховання, її виховного потенціалу; недоліки у професійно-педагогічній організації стосунків учителів і батьків, а саме: слабка теоретична і

практична підготовка деяких учителів, керівників до роботи з батьками, розрив між шкільним і родинним вихованням унаслідок того, що вчитель недостатньо добре знає особливості сучасної сім'ї, а батьки не знають і не сприймають вимог сучасної школи; невміння педагогічних колективів шкіл активізувати виховні можливості сім'ї, організація спільної діяльності школи і сім'ї з виховання учнів як набору заходів, які не враховують самої суті процесу виховання – виховної педагогічної взаємодії вихователя і вихованця та їх рівноправності у цьому процесі.

Мета виховання дитини єдина і для сім'ї, і для школи як виразника інтересів суспільства у галузі виховання підростаючих поколінь. Її досягнення можливе у спільному пошуку ідеалів, цінностей у вихованні школярів сім'ї та школи, що керуються при цьому насамперед інтересами дітей і родини. Тому потрібно орієнтуватися не на спільні зусилля школи і сім'ї у вихованні учнів, а на їх виховну співпрацю у цьому процесі. Його здійснення передбачає єдино спрямовану взаємодію у взаємозалежній діяльності у системі взаємин батьків і учителів початкових класів.

З'ясовано, що взаємодія – це процес безпосереднього чи опосередкованого впливу вчителя і батьків один на одного, який породжує їх взаємну обумовленість і зв'язок, взаємоперехід, взаємотворчість. У психолого-педагогічних дослідженнях термін “педагогічна взаємодія” позначається різними поняттями: “педагогічні відносини”, “педагогічний взаємозв'язок”, “співробітництво”, “співпраця”, “співтворчість”.

У наукових працях Т.Башинської визначилася думка про те, що передумовою ефективності педагогічної взаємодії є емпатія – розуміння емоційного стану, проникнення в переживання іншої людини, у її суб'єктивний світ. Г.Річардсон вважає емпатію новим феноменом людської свідомості, яка виявляється у здатності бачити світ очима іншої людини, відчувати її переживання і потреби [1, с.48]. Емпатія є внутрішньою стороною педагогічної взаємодії, що реалізується через спілкування, співробітництво, співтворчість всіх учасників навчально-виховного процесу для досягнення спільної мети діяльності.

В.І.Лозова, Г.В.Троцько визначили такі завдання школи в роботі з батьками: залучення батьків до педагогічної й організаційної роботи з дітьми; допомога батькам у вихованні дітей; педагогічна освіта батьків [3, с.164]. Вся ця робота спрямована на те, щоб розвивати у батьків позитивне ставлення до школи, навчання дітей, їх участі у трудовій, суспільній діяльності і надавати допомогу батькам у визначенні методів і прийомів виховання дітей, у керівництві навчальною роботою дітей в домашніх умовах, стимулювати батьків до педагогічної самоосвіти, нейтралізації негативного впливу окремих факторів.

Традиційною формою роботою з батьками є батьківські збори, які у межах часового простору пропонують їм не лише діагностичну картину психолого-педагогічних спостережень за дітьми, але й надають практичну допомогу у спілкуванні з дитиною. Практика свідчить, що лише лекційний виклад проблеми шкільного життя молодших школярів не завжди є ефективним. На нашу думку, варто залучити батьків до спільного вирішення проблемних ситуацій, які виникають у педагогічній площині „дитина – вчитель – батьки – дитина – вчитель”.

Щоб зробити процес навчання для молодших школярів радісним, вчитель початкових класів повинен активно співпрацювати з батьками учнів, використовуючи у роботі з ними інтерактивні форми роботи, що дасть можливість батькам побачити проблему очима дитини.

Інтерактивні форми роботи учителя і батьків молодших школярів – це спеціальні форми організації спільної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити найсприятливіші, комфортні умови навчання і виховання для учнів, в яких кожна дитина відчуватиме свою успішність, інтелектуальну спроможність. З англійської мови „інтерактивний” означає здатний до взаємодії, діалогу [2].

Суть інтерактивних форм роботи учителя початкових класів з батьками учнів початкових класів у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії учителя та усіх батьків. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і батьки, і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Організація інтерактивних форм роботи передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання ролевих ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і умінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії.

Інтерактивна взаємодія виключає як домінування одного учасника над іншими, так і однієї думки над іншою. Під час інтерактивного навчання батьки вчать бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення.

У процесі застосування інтерактивних технологій, як правило, моделюються реальні життєві ситуації, пропонуються проблеми для спільного вирішення, застосовуються ролеві ігри. Тому інтерактивні форми роботи найбільше сприяють формуванню у батьків умінь і навичок, виробленню особистих цінностей, створюють атмосферу співробітництва, творчої взаємодії у навчанні та вихованні

молодших школярів, чого значно важче досягти, використовуючи власне лише традиційні методи та прийоми навчання.

На основі класифікації інтерактивних технологій О.Пометун і Л.Пироженко, які визначають інтерактивне навчання як різновид активного і вважають, що інтерактивне навчання є сукупністю технологій, нами визначено такі інтерактивні технології, які можна використовувати вчителю у роботі з батьками молодших школярів [4]:

- інтерактивні технології кооперативного навчання (робота в парах, малих групах, акваріум тощо);
- інтерактивні технології колективно-групового навчання – технології, що передбачають спільну фронтальну роботу усіх батьків (обговорення проблеми в загальному колі; мікрофон; незакінчені речення, мозковий штурм, навчаючи – учись, ажурна пилка, аналіз ситуації, вирішення проблем, дерево рішень);
- технології ситуативного моделювання – побудова роботи за допомогою залучення батьків до гри, передусім ігрове моделювання явищ, що розглядаються, розігрування ситуації за ролями;
- технології опрацювання дискусійних питань – широке публічне обговорення якогось суперечливого питання (метод ПРЕС, займи позицію, зміни позицію, неперервна шкала думок, дискусія, дискусія в стилі телевізійного ток-шоу, оцінювальна дискусія, дебати).

Перевага інтерактивних форм роботи вчителя з батьками молодших школярів над традиційними є очевидною. По-перше, інтерактивні форми роботи найбільше відповідають особистісно зорієнтованому підходу. По-друге, батьки освоюють усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінку). По-третє, змінюється роль батьків: з об'єктів у суб'єкти навчально-виховного процесу. По-п'яте, основним джерелом мотивації навчання стає інтерес самих батьків. По-шосте, інтерактив сприяє розвитку комунікативних умінь і навичок батьків.

На основі аналізу науково-педагогічної літератури та досвіду роботи вчителів шкіл міста Хмельницького у ході дослідження нами було визначено, що удосконалення взаємодії учителя і батьків молодших школярів залежить від використання вчителем інтерактивних форм роботи з батьками, які будуть ефективними за умов:

- варіативність змісту, форм і методів роботи вчителя початкових класів, спрямованих на підвищення педагогічної культури батьків;
- довіра до виховних можливостей батьків, підвищення рівня їх педагогічної культури й активності у вихованні;
- педагогічний такт учителя початкових класів, неприпустимість необережного втручання в життя сім'ї;
- суб'єктна активність батьків у інтерактивному навчанні;
- життєстверджуючий, мажорний настрій при вирішенні проблем виховання, опора на позитивні риси дитини, орієнтація на успішний розвиток особистості.

Висновки... Таким чином, взаємодія вчителя і батьків – це цілісна соціально-психологічна система, яка складається з єдності перцептивного (співсвідомість), комунікативного (спілкування) та інтерактивного (співробітництво, співпраця, співтворчість) компонентів, які взаємопов'язані між собою: вчитель може зрозуміти внутрішній світ батьків, спілкуючись з ними; довіра і відкритість у спілкуванні виникає при умові розуміння вчителем внутрішнього світу кожної дитини, їх батьків, результат співпраці та співтворчості залежить від передбачення емоційних реакцій іншої людини в конкретних ситуаціях. Важливими є не стільки комунікативна сторона цієї взаємодії, скільки інтерактивна і перцептивна та виявлення ефективних способів її організації. Це співнавчання, в якому вчитель й батьки – рівноправні суб'єкти навчально-виховного процесу. На нашу думку, способи організації взаємодії учителів початкових класів і батьків молодших школярів повинні бути зумовлені відносинами у системі „дитина – вчитель – батьки – дитина – вчитель”.

Цілком природньо, що дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми взаємодії вчителя початкових класів і батьків. Подальшої уваги потребують дослідження проблем психолого-педагогічних умов використання інтерактивних форм роботи з батьками молодших школярів; виявлення та обґрунтування наступності змісту, форм і методів взаємодії вчителя початкових класів і батьків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Башинська Т. Способи організації взаємодії вчителя й учнів у навчально-виховному процесі початкової школи / Т. Башинська // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова : зб. наук. праць. – 2006. – Вип. 3. – С. 49–55. – (Серія 17 : Теорія і практика навчання та виховання).
2. Губенко О. О. Інтерактивні форми роботи з батьками першокласників : метод. збірник / О. О. Губенко, Л. Б. Мельничук. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. – 48 с.
3. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / В. І. Лозова Г. В. Троцько. – [2-е видання, випр. і доп.] – Харків : ОВС, 2002. – 400 с.
4. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика і досвід / О. Пометун, Л. Пироженко. – К., 2002. – 264 с.

Анотація
Н.В.Казакова

Усовершенствование взаимодействия учителя начальных классов и родителей путем использования интерактивных форм работы

На основе анализа научно-педагогической литературы в статье рассматривается актуальная проблема взаимодействия учителя начальных классов и родителей. Одним из путей усовершенствования этого взаимодействия определено использование интерактивных форм работы с родителями младших школьников. Раскрыто содержание взаимодействия учителя начальных классов и родителей. Определены педагогические условия использования интерактивных форм работы с родителями.

Ключевые слова: взаимодействие учителя начальных классов и родителей, интерактивные формы работы, педагогические условия использования интерактивных форм работы с родителями.

Summary
N.V.Kazakova

Mastering of Interaction of Parents and a Primary School Teacher via the Usage of Interactive Forms of Work

On the basis of the analyses of the scientific-pedagogical literature, the actual problem of interaction of a primary-school teacher and parents are examined in the article. Usage of interactive forms of work with parents of primary pupils is determined as one of the ways of mastering of this interaction. The content of interaction of parents and a primary-school teacher is revealed. Pedagogical conditions of usage of interactive forms of work with parents are determined.

Key words: interaction of a primary-school teacher and parents; interactive forms of work, pedagogical conditions of usage of interactive forms of work with parents.

Дата надходження статті:

„23” грудня 2009 р.

УДК 159.922.7:159.943.2

Я.С.КАЛЬБА,
кандидат психологічних наук
(м. Тернопіль)

Вчинок як мета, засіб та критерій ефективності виховної роботи школи

У статті розкриваються важливість і можливості запровадження вчинкового підходу в систему освіти. Висвітлено психолого-педагогічний зміст поняття „вчинковий потенціал особистості учня”. Основними психолого-педагогічними умовами, що визначають процес формування вчинкового потенціалу учня, запропоновано розглядати: когнітивне та емоційне прийняття учнями значущості для себе і для інших вчинкової активності, суб’єктивні та об’єктивні стимули і можливості її актуалізації, суб’єктивний досвід вчинкової активності у різних сферах життєдіяльності.

Ключові слова: виховний процес, вчинок, вчинковий потенціал, компоненти вчинкового потенціалу, критерії формування вчинкового потенціалу.

Постановка проблеми в загальному вигляді... В умовах глобальних трансформацій нашого суспільства вирішальним фактором виступає морально-ціннісна спрямованість особистості. Ця істина дається суспільній свідомості нелегко, але альтернативи їй немає. Відтак, на її дієву і швидко реалізацію мають спрямовуватися всі зусилля держави. Звичайно, що психологічній науці тут надаються виразні пріоритети. Нині йде пошук інноваційної виховувально-розвивальної парадигми: пропонуються нова методологія, що заперечує технократичну позицію, відшукуються реальні засоби використання прихованих психологічних ресурсів розвитку особистості. У цьому зв’язку на передній план виходить ідея вчинкового підходу, розробка якого започаткована В.Роменцем і продовжує здійснюватись представниками його наукової школи [8].

Центральна ідея нашого дослідження постулює положення, згідно з яким ефективність організованого виховного процесу і реорганізації його системи вимірюється особистісним вчинком як інтегральним психолого-педагогічним критерієм [2].

Поняття „вчинковий потенціал особистості учня” у цьому контексті набуває значення психологічної спроможності, спрямованості і внутрішньої готовності школяра до вчинку, що передбачає наявність відповідних душевно-духовних ресурсів і певних психолого-педагогічних умов.

З огляду на запропоновану В.Роменцем структуру вчинку, учинковий потенціал визначається як структурне і динамічне утворення, що поєднує в собі ситуаційні, мотиваційні, операційні та рефлексивні компоненти (див. рис. 1). Відповідно, модус потенціалу вчинкової активності вимагає повноти функціонування всіх його структурних компонент. На нашу думку, це дозволяє забезпечити реальну (а не декларовану) цілісність у вихованні та розвитку морально-ціннісної системи особистості, де відсутній